

Folium vero aridum, folium lilii non est. Si ergo vis esse lilium, habeto verba virtuosa, folia viridia, de quibus scriptum est: *Folium ejus non defluet* (Psal. 1, 3). Vis autem videre, quod verbum otiosum folium aridum est? Audi ipsam Veritatem, Dominium Jesum: *Omne igitur verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die judicii* (Matth. XII, 36). O quantus terror! Judex sapientissimus, qui numerat omnes pluviae guttas, discretor omnium cogitationum omnium hominum, a primo Adam usque ad ultimum, qui erit in fine saeculi, vult audire rationem verborum omnium otiosorum, cum sederit in sede majestatis judicii sui, ubi non jam **160** misericordia, sed judicium cantabitur Domino. Quid tum miseri et miserabiles faciemus? Sapientissimus es, Domine, falli non potes; justissimus es, corrumpi non potes. Tempus miserendi tunc praeteritum erit, quia judicabis orbem terrae in aequitate; judicabis populos in justitia, qui prius per misericordiam pepercisti. Quid ergo dicam? Miserere, quaeso, dum tempus est miserendi, Pater misericordiarum, ut non judices me in tempore judicandi. Pone custodiam ori meo, et ostium circumstantiae labiis meis, ut non solum a maledictis et turpibus declinem, verum etiam otiosa verba devitem; ne de illis me oporteat in die judicii reddere rationem, ubi jam non de bonis et viridibus foliis verborum, sed de malis aridis ratio est reddenda.

83. Quid est autem verbum otiosum? Otiosum est verbum, teste Gregorio, quod ratione justae necessitatis, vel intentione pie utilitatis caret (*Moral. lib. VII, cap. 18*). Quidquid ergo loqueris, nisi intendas alicui prodesse, otiosum est. Quis de his omnibus reddere potest rationem? Moderetur ergo omnis homo linguam suam, sed praecipue virgines Christi; ut sciant, quando vel qualem proferant sermonem. Non enim decet ex ore cantaturo canticum novum sponso suo, aliquod verbum procedere quod illi cantico sit contrarium. Quid est ergo canticum novum? Canticum charitatis. Quare novum? Quia initio saeculi a primis creaturis canticum fuit vetus, canticum contrarium charitati. Vis ergo nosse? Cantavit angelus periturus in caelo canticum superbiae, dicens: *Ponam sedem meam ad aquilonem, et similis ero Altissimo* (Isai XIV, 13, 14). Cantavit postea detractionis canticum in paradiso, cum accedens ad mulierem ait: *Quare prohibuit Deus vobis, ne comederetis de ligno scientiae boni et mali?* tanquam diceret: Mala intentione prohibuit. Canticum dubitationis cantavit mulier, dicens: *Ne comedamus, et forte moriamur*. O forte, quantum infirmitatis nobis induxisti! Videns autem diabolus mulierem dubitantem, prorupit ad canticum mendacii, dicens: *Nequaquam moriemini* (Gen. III, 4-4). O nequam, o nequam, ubi est modo tuum *nequaquam*? Ecce mortui sunt duplici morte, quos dixisti nequaquam morituros. *Nequaquam*, inquit, *moriemini*. Malum et vetus canticum hoc verbum veritati contrarium. Dixerat enim Deus: *Quaecunque die comederi-*

A *tis, morte moriemini* (Gen. II, 17), morte videlicet animae: vel, ut alii exponunt: *Moriemini*, id est mortales efficiemini, scilicet, ut necessitatem tunc habeatis moriendi, qui modo potestis non mori. Si enim in obedientia permansissent, mortui non fuissent. Cantavit et Adam canticum excusationis in peccato, cum dixit: *Mulier quam mihi dedisti sociam, dedit mihi, et comedi* (Gen. III, 12); ac si diceret: Tu potius accusandus esses, qui talem mihi junxisti mulierem, quae me ad peccandum induceret.

84. Charissimi, vetera cantica sunt haec, canticum superbiae, canticum detractionis, canticum dubitationis, canticum mendacii et canticum excusationis. Cavenda sunt, et per omnem modum cavenda haec cantica, o virgines Christi, si novum vultis canticum decantare. Sed neque aures vestras talibus canticis aperietis, qui vocem Christi specialius et familiarius audire desideratis. Vivit adhuc ille malignus serpens, et sub virginea facie, id est sub specie bonae colloquutionis, suae malignitatis venena distillat. Cantat adhuc in cordibus auditorum suorum canticum superbiae, cum illis latenter suggerit, ut ad honores et dignitates et praelaturas aspirent, vel propter nobilitatem, vel propter scientiam, sive etiam propter bonitatem suam. Quin et his deceptus fuit ipse, qui se praelatum in nobilitate pulchritudinis, et sapientia et virtutibus, aliis vidit choris angelorum, et prorupit in canticum superbiae, per quam cecidit; et alios cadere facit, quotquot secum idem canticum cantare praesumunt.

CAPUT XXVI.

De novo cantico virginibus cantando.

85. Non ita cantavit novi cantici imitatrix mater Christi, verum lilium vere viridantibus foliis redimitum. Vis videre folia ejus? vis audire canticum ejus? Exaltata, et supra quam dici aut cogitari potest, toti **161** mundo caelisque praelata, non ascendit supra se, sed cantavit canticum humilitatis, quod et charitatis est, quia charitas non inflatur. Eructavit de corde suo inebriato verbum bonum et suave, canticum novum virginibus cantandum. Et quid ait? *Magnificat anima mea Dominum* (Luc. I, 46). Vide, quam contrarium est canticum hoc cantico angeli ruituri. Incepit ille in alto, ac proinde in ima non descendit, sed corruit. Incepit Maria ab imo, ut in altum sublevaretur. Magnificat haec Dominum, non se; licet inestimabiliter exaltata, servans quod scriptum est: *Quanto major es, humilia te in omnibus* (Eccli. III, 20). Unde et super omnes choros Angelorum meruit elevari. Magnificavit se ille supra Dominum, unde infra omne quod est, meruit praecipitari. Exsultavit spiritus humilis Mariae in Domino Jesu suo; unde oleo laetitiae praeparatis consortibus suis inungi promeruit: exsultavit stultus ille angelus in se; unde luctu perpetuo meruit condemnari. Gloriatur ista humilitatem suam esse respectam; unde habebit fructum in respectione animarum sanctarum: gloriabatur ille in multitudine

virtutis suae; unde perpetuam despectionem incurrit.

86. Vos ergo, o virgines Christi, virete in foliis, in verbis charitatis, humilitatis et patientiae. Sequimini lilium illud praecipuum, Matrem summi lilii, boni Jesu, ut ipsum solum magnificantes, qui solus magnus est, in ipso, et per ipsum et cum ipso mereamini magnificari. Cavete nihilominus canticum detractionis, quod in paradiso inchoatum est, canticum vetus et in peccati vetustatem perducens. Et videte quantum omnino sit contrarium novo cantico charitatis; cum necessarium sit illum non diligi, cui detrahitur. Solet enim charitas non obloqui, non detrahere; sed potius peccata aliena excusare: vel si forte sit necessarium corripere, facit hoc non animo malignandi, sed corrigendi. Cavete et canticum dubietatis; non dubitantes de misericordia Domini; sed omnem sollicitudinem vestram audacter in eum projicite, quoniam ipsi cura est de vobis. Non enim crudelis est, ut permittat vos cadere, si vos in ipsum projeceritis, qui vos ad hoc hortatur; qui vos propter ipsum omni terreno solatio scit voluntarie destitutos. Nec dubitetis de poena malis pro suis demeritis infligenda, ne in praesumptionis vitium incidatis: nec dubitetis de premio justis conferendo, ne forte desperationis periculum incurrat. Cavete, ne canticum mendacii aliquando ex ore vestro procedat, quo veritatis sponsum vestrum spiritualiter laudare spernatis. Perdit os virginis virginitatem suam, quoties scienter in animo malignandi loquitur mendacia contraria veritati. Cavete nihilominus canticum excusationis in peccatis, semper habentes in mente illud beati Joannis virginis veritati [al. virginitati] testimonium perhibentis. *Filiioli*, inquit, *si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, et veritas in nobis non est. Si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis, et justus est Deus, qui dimittit nobis peccata nostra, et emundat nos ab omni iniquitate* (I Joan. I, 8, 9). Nemo igitur aestimet se sine peccatis esse: nec, cum cognoverit illa, excuset se, sicut stulti solent, adhuc hodie loquentes excusationem Adae, et dicentes: *Mulier quam dedit mihi Deus, seduxit me. Quare talem mulierem dedit mihi Deus, quae me seducat?* *Mulier ista seducens virum, est caro spiritum nostrum adducens ad consentiendum peccatis, pro qua stulti Deum quotidie accusant, se ipsos in peccatis volentes, et dicentes se carnis illecebris non posse resistere, quam acceperunt a Deo. Grande valde est peccatum illud, accusare Deum optimum, qui fecit omnia bona valde propter te; et praecipue ipsum hominem praeter ceteris creaturis exornavit. Bonum sine dubio fecit te Deus bonus, qui fecit omnia bona, bona valde propter te. Neque enim bonus esset, si te male fecisset, propter quem omnia fecit, quae propter te bona facta valde fecit omnia. Bonum ergo et valde bonum fecit te Deus. Bonus tu ipse, te vere malum facis. Si deleveris in te quod tu ipse facis, invenies valde bonum te esse inter creaturas*

A quas ipse fecit. Fecit ipse primo te secundum se, et factus est postea secundum te. Fecit ipse te prior ad imaginem et similitudinem suam, et factus est ipse posterior homo ad similitudinem tuam. Verbum enim caro factum est (Joan. I, 14). Laudemus ergo Deum, **162** qui secundum se fecit nos. Amemus Deum, qui propter nos factus est secundum nos. Oremus ipsum, ut imaginem suam, sicubi deformata est in anima nostra, misericorditer reformare dignetur; nihilominus et corpus nostrum, quod ad similitudinem et naturam nostram accepit, sic immaculatum conservare dignetur. Et viridia folia, id est verba virtutes continentia, proferamus, si quidem volumus esse vera lilia, quae verba veterum canticorum non habent, sed quae novo cantico, id est charitati, spei, humilitati, et caeteris virtutibus, convenire noscantur.

87. Proferamus folia (et vos praecipue, o virgines Christi, quae a viriditate nomen habetis) quae vireant, et quae apostematibus superposita rumpant illa, et levient, et sanent, sanie foris ejecta: quod fit quoties incestum ad castitatem, superbum ad humilitatem, iracundum ad mansuetudinem, avarum ad largitatem, gulosum ad sobrietatem, invidum ad charitatem, acediosum ad alacritatem verbis bonis et veritati consentaneis perducimus. Ista vitia quasi ulcera animam gravant, continentia in se venenum immunditiae et pravae consuetudinis, de quibus singulis quia nos in tractatu de foliis vitis exempla posuisse meminimus, causa brevitas in praesenti judicamus praeterenda. Hoc autem dicimus tantum, quod considerandum nobis est, quo vitio unusquisque laboret, ut secundum laboris sui magnitudinem et qualitatem, verborum medicinarum ministremus, et similiter de aliis vitis, sicut supra positum est. Hoc enim sciendum est, quia non semper silentio studendum, licet cum magno studio silentium sit servandum; sed janua oris nostri quandoque claudere, quandoque aperire debemus, quatenus ita taceantur mala, ne cum malis etiam bona et utilia taceantur. Quod etiam in petitione sua innuit Propheta, cum dicebat: *Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiae labiis meis* (Psal. CXL, 3). Ostium quippe non semper patet, nec semper clauditur; sed in domo sapientis patet sapientibus in nuntiis emittendis; clauditur vero pro stultis intrinsecus retinendis. Sic et os nostrum, quod est ostium cordis nostri, per quod verba quasi quaedam nuntia egrediuntur, nuntiantia quid interius agatur in corde, quod verbis prudentibus et utilibus est in tempore reserandum; pravis vero verbis quae de malis motibus cordis surgunt jugiter est claudendum. Tempus enim loquendi, et tempus tacendi. Nec minus peccat is qui verbum subtrahit in tempore opportuno, quam qui prava loquendo, alios scandalizat. Nimis enim videtur avarus esse et invidus, qui verba gratis habita ad utilitatem proximorum negligit ministrare. Quando enim putas eum substantiam propriam indigenti

proximo largiturum, quæ divisa minuitur, qui verba nunquam deficientia non largitur? Ponat ergo Dominus custodiam ori nostro, ut sciamus quando et qualem debeamus proferre sermonem: et ostium circumstantiæ labiis nostris, ut ita non solum aperiat, sed etiam claudatur in tempore, ut neutro offendamus. Sed superposita apostematibus animarum infirmarum verba nostra, tanquam folia liliorum, saniem vitiorum Domino adjuvante ejiciant, et virtutum vires valeant inserere auditoribus.

CAPUT XXVII.

De foliis lili inferioribus et superioribus, seu de frequentia et paritate verborum.

88. Quid est autem, quod ipsa juxta terram majora sunt et plura, superius vero pauciora et minor, nisi quod viri justis, et præcipue virgines, quanto altius ascendunt ad culmen virtutum, terrenis cogitationibus et cupiditatibus infra relictis, tanto disciplinatos et tanto parciores debent esse in verbis? Per diminutionem enim foliorum in superiori parte disciplina verborum intelligitur; quia disciplinatos quique quasi circumcidunt et extenuant verba sua, ne quid in eis pudicitiae, vel disciplinae contrarium valeat inveniri, quæ indisciplina et turpes quicunque omni honestate carentia, turgida et inflata emittunt. Per paucitatem vero foliorum, verborum **463** paucitas convenienter accipitur: cui omnes boni tanto magis student, quando virtutum culturae viciniore existunt. Unde de fratre quodam, qui discere volebat, et quasi in usum reducere linguæ correctionem, legitur quod quemdam per triennium lapidem portabat in ore: de alio vero, quod triginta annos non fuerat locutus quidquam. Videmus plures, qui, dum in principio boni propositi, et adhuc quasi vicini terræ, pristina ducti consuetudine, nec modestiam, nec paucitatem verborum valeant observare, quorum verba designantur per folia lili juxta terram: procedente vero tempore, gratiaque accedente secundum profectum suum moderantur verba, studentque silentio, ita ut non solum prava, sed etiam otiosa devitent.

89. Cui autem honorum statui melius competit disciplina et paucitas verborum, quam virgini Christi? Nam, si omni homini christiano præcipitur, ut nec turpiloquium, nec scurrilitas procedat ex ore eorum, sed magis gratiarum actio (*Ephes. v. 4*); quanto magis virgo, suo Domino pudicitiam consecrans, ab his omnibus debet temporibus abstinere? Qui suam procul dubio pudicitiam non violavit, tanto majores debet Domino reddere gratiarum actiones, quanto majorem est gratiam consecutus. Bonos enim virgines esse, summum bonum est, et summa gratia, quia ii soli sequuntur Agnum quocunque ierit (*Apoc. xiv. 4*). Quantum vero is etiam a multiplicitate verborum debeat abstinere, quis non videat, cum loquacitas omnis sit indicium impudicitiae, quæ nequaquam potest simul esse cum pudicitia virginali? Loquacitatis ergo vitium maxime

devitent virgines pudici, si volunt virtutem pudicitiae conservare. Manifestum enim est quod in multiloquio non deerit peccatum (*Prov. x. 19*), sed paulatim ab otiosis verbis ad detractationes venit, donec tandem ad apertas contumelias prorumpatur. Arguit autem loquacitatem apostolus Jacobus, ita dicens: *Si quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum; hujus vana est religio (Jacobi i. 26)*, Nemo igitur sibi de religionis habitu blandiatur, qui adhuc linguam suam non didicit religare. Religa tuam linguam, si vis esse religiosus, quia sine linguæ religatione religio vana est. Unde patres sanctissimi religionum institutores, et eorum sequaces sapientissimi, sicut a Spiritu sapientiæ docti fuerant, districte instituerunt observationem silentii: non ignorantes quia, sicut urbs patens et absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo spiritum suum cohibere (*Prov. xxv. 28*). Et, sicut Psalmus ait: *Vir linguosus non dirigetur in terra (Psal. cxxxix. 12)*. Sciunt etiam homines spirituales, qui hoc experti sunt, quantum auferat devotionis, quantum afferat dissolutionis intrinsecus frequens linguæ resolutio. Nam, sicut fornax, cujus os semper apertum est, non potest in se retinere fervorem, sic nec cor devotionis in se poterit gratiam conservare, cujus os non fuerit janua silentii reclusum. Claudamus igitur os nostrum, ut cum devotionis fervore Christum devotionis largitorem in ferventi affectu animi possimus conservare.

90. Vos autem præcipue, o virgines sponsæ Christi, intrate in cubiculum cordis vestri, et clauso ostio oris vestri orate familiariter, humiliter, lacrymabiliter, hilariter, dulciter, fiducialiter sponsum vestrum, regem vestrum, patrem vestrum, et consolatorem. Effundite coram illo, omnium inspectore cordium, corda vestra; confabulemini cum illo recordantes illius, effundite super vos animas vestras, et terrenis corporalibusque relictis, pennis spiritualibus charitatis elevamini: et transite in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei, ubi non corporis, sed cordis auribus audiatis vocem exultationis, et confessionis sonum, festum diem celebrantes, ubi interna consolatione refectæ, quandoque cum articulus tempestatis et necessitatis, tentationis et carnis advenerit, coelestis refectionis recordari possitis, et dicere: *Quare tristis es, anima mea? et quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei et Deus meus (Psal. xlii. 5)*. Memores estote optimi Domini Dei, memoramini et delectamini, et deficiat spiritus carnis vestræ: ut spiritu illius, qui est super mel dulcis, reficiamini, et discatis vilipendere exteriores colloquutiones, postquam interioris **464** colloquutionis gustaveritis dulcedinem. O quam bonum et quam jucundum, o quam bonum et jucundum est, tecum, o dulcissime Jesu, habitare in unum, tecum colloqui, tibi revelare causam animæ nostræ, tuæque consolationis responso perfrui! O quam bonum est

ad te inhabitantem lucem inaccessibilem duce charitate accedere, cui, si tantum dux nostra fuerit, nihil manere poterit inaccessum! Novit cor tuum, o dulcis Jesu, charitatis lancea vulneratum, viam facere charitati, cui perpetuo non claudetur.

91. Accedite ergo ad eum per eum gressibus charitatis, et illuminamini: gustate quoniam suavis est. Sciunt experti, et bene sciunt qui ex alia parte gustaverunt bonum Dei donum, qui aliquando in cellam vinariam a vera vite nostra sunt introducti, quam amarum et quam tædiosum sit a dulcedine contemplationis illius interiori præsentia separari, et ad exteriora corporalia vel audienda vel videnda reduci. Cum enim ille, quantum in præsentia fas est, bonus Jesus, discipulis suis familiaribus seorsum ab aliis fratribus in monte contemplationis eductis, se coram illis transfigurare voluerit, et in veste candida dulcedinis et bonitatis suæ apparere mirantibus, et solida charitate inebriare voluerit eos, quos ante visitaverat per timorem judicii, sive per violentiam salubrium tentationum; quia per flagella Deus nonnunquam suorum se cordibus representat: cum ergo, sicut diximus, aliquando se in suorum cordibus transfigurare dignatus fuerit, ut tristitia in gaudium convertatur; si interim dum hæc nescio quomodo aguntur, aliquis exteriorem requirens præsentiam sic sit affectus, ut tamen ab amabilis contemplationis monte ipsum cogat descendere; putas illum talem impulsionem exteriorem patienter ferre, et non magis clamare cum Petro, *Domine, bonum est nos hic esse (Matth. xvii. 1-4)*: et cum Paulo: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? (Rom. vii. 24)*. O quam amarum est eis, qui tali interiori refectione satiari noverint, ad exteriora rursus attrahi! Mori videntur sibi, quia revera quedam mortis species est a contemplatione vitæ, a contemplatione candidi Jesu, a contemplatione faciei illius rutilantis sicut sol, ad has tenebras rursus avelli; et a Mariæ dulcedine ad Marthæ ministerium revocari.

92. Breviter autem dico, quod quicunque sciunt mentis oculos interioribus contemplationibus occupare, et linguam animæ ad divinum colloquium reserare, non solum non delectantur exterioribus visibus vel colloquiis, verum etiam plurimum fatigantur. Hi vero qui intrinsecus cæci sunt et muti, et contemplatione divina et orationibus devotis nesciunt se occupare, exteriorum sensuum subsidia quaerunt, et longitudinem temporis qua gravantur, inutilibus confabulationibus expendere satagunt. Exterioribus enim colloquutionibus velle occupari, signum certissimum est animæ otiosæ, quæ ad colloquutionem divinam nulla penitus devotione levatur. Nondum certe ad summitatem lili pervenerunt, qui linguam suam a multiplicitate verborum nesciunt sive nolunt refrenare: tantoque altius se quisque noverit in virtutum gradibus ascendisse, quanto minus humanis colloquiis delectatur, nisi forte ejusmodi hominum in quibus ipse Deus loqui-

tur, et per quos verbum Dei auditur. Tales enim non audiuntur propter se, sed propter Deum, qui et habitat et loquitur in ipsis: et cum talibus loquendo a nostris sæpe Domino cooperante dubietatibus expeditur, a pravis abducimur, et in bono proposito confirmamur. Verumtamen in omnibus directionis spiritus optandus est et implorandus a Domino, ut ipso revelante sciamus, cui spiritui sit credendum, cui cordium nostrorum simplicium sit cogitatio revelanda, a quo salutis verbum audiendum: ne simplicitas nostra ab astuti serpentis fallacia capiatur, qui plerumque mala bonis, et falsa veris, erronea rectis admiscere consuevit.

465 CAPUT XXVIII.

De contemplandis in lilio, id est decore et excellentia veræ virginitatis.

93. Jam nunc ad contemplandum florem ipsum lili veniamus. Vide, o virgo Christi, quanta pulchritudine præemineat tuus iste flos, tuum florem designans, præ cæteris floribus. Vide quantum præ omnibus floribus qui sunt in terra, gratiam obtineat specialem. Vide quantum ab ipso Sponso tuo laudem præ cunctis floribus mereatur. *Considerate*, inquit, *lilia agri, quomodo crescunt. Amen, dico vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis (Luc. xii. 27)*. Lege igitur, o virgo, et perlege, et sæpius relege hoc verbum Sponsi tui, et intellige quantum in hujus floris commendatione tuam gloriam commendavit. Omnem mundi gloriam sapientissimus ille omnium creator et conditor unico flosculo tuo cooperuit; nec gloriam flosculo, sed hunc flosculum omni gloriæ prætulit. In Salomone enim, de quo legitur quod magnificatus est super omnes reges universæ terræ in divitiis et honore (*III Reg. x. et II Paral. ix.*), omnes mundi glorias debes intelligere. In flore lili tui, qui tuam, omniumque virginum Christi figuram gerit, virginitatis gloriam contemplare. Si ergo tantum commendatur ab ipsa Veritate decor lili tui, ut ei juste subiciatur omnis gloria Salomonis, quem non dubium est secundum magnitudinem gloriæ suæ fuisse magnifice coopertum; quantum putas commendandum ipsum esse tuæ virginitatis lilium incorruptum, et nulla in perpetuum macula corrumpendum, cujus vel umbra et figura tantum meruit honorari? Si omne operimentum omnis gloriæ Salomonis non potest decori unius materialis lilioli comparari, quis decor comparabitur tuæ florenti virginitati, quæ est tuum lilium verum et speciale? Nullus, inquam: quia charitatem altitudinis tui decoris nullus potest decor terrenus transcendere, quia *nec Salomon in omni gloria sua coopertus fuit sicut unum ex istis.*

94. Noli ergo subtristis cantare, « Regnum mundi et omnem ornatum sæculi contempsi propter amorem Domini nostri Jesu Christi (*Resp. in Off. Eccl. de SS. Virginibus*); » qui tibi etiam in præsentem vitam decorem dedit omni mundano decore majorem, lili integritatis tuæ sibi conservando, et sibi præ cæteris pulchritudinibus virtutum specia-

liter dedicando, et speciali dilectione astringendo. Videbis luculenter hoc in Cantico amoris, ubi cæteris floribus pene omissis florem tuum sæpius nominat, nomen lilii sæpius inculcando. *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias* (Cantic. II, 2); et item, *Dilectus meus ascendit ad areolam aromatum, ut lilia colligat*: et rursus: *Dilectus meus mihi, et ego illi, qui pascitur inter lilia* (Cantic. VI, 1, 2). Laudabile lilium, amica sponsi: amabile lilium, quod colligitur a sponso. Non enim, ut æstimo, colligitur, ut ultra marcescat; sed ut in altari aureo collocetur, quod est ante oculos Domini, id est, ut collocetur in cœlesti sanctuario, ut sit ipsum lilium ad ornamentum aliorum sanctorum. Delicatum profecto lilium, in quo pascatur sponsus: non quod in hoc solo delectetur; sed in hoc quadam speciali prærogativa dilectionis, plus aliis delectatur. Nec immerito. Duplex enim bonum in virginibus, quod in aliis sanctis non virginibus simplex est. Cum enim tota Ecclesia virgo sit in anima, nullam habens maculam neque rugam, in fine, et spe, et charitate incorrupta, propter quod et virgo appellatur, meretur et a sponso laudari: quanta laude putas esse digna lilia nostra, quæ hic habent tam in corpore quam in anima, quod tota Ecclesia habet tantum in anima? Quasi enim quidem adest et medulla Ecclesiæ sunt virginis Christi: et quadam singulari excellentia aliorum florum sponsi amplexibus familiariter inherentes.

95. Hoc autem est virginibus summopere considerandum, qui lilii pulchritudine delectantur, quod flos lilii tam interius quam exterius albus est. Quid enim per exteriorem partem floris albam, nisi munditia corporis; aut quid per interiorem, nisi mentis virginalis puritas figuratur? Turpe esset, imo non esset lilium, quod vel interioris vel exterioris candoris sui puritate careret: ita 466 quoque turpis est virgo, imo non est virgo, quæ non habet utramque, scilicet mentis et corporis castitatem. Ubi non dubito multos utriusque sexus virgines in corpore defunctos esse, et salvandos, qui nequaquam virginalis præmium merebuntur. Mortui enim sunt, qui corpore quidem incorrupti, sed mente corrupti erant; ipsa tamen mentis corruptione non exigente eos ad mortem æternam, quia legitimas nuptias expectabant, sine quibus nulla illicita connubia voluerunt perpetrare. Si enim, sicut ait Apostolus, *nupsit virgo, non peccavit* (I Cor. VII, 28), quæ sola tantum voluptate nupsit, quamvis jam in mente florem virginitatis corruptit. Consentit huic sententiæ beatus Augustinus, dicens, quod nequaquam virgo aspirans ad nuptias melior est muliere nuptias adeptæ, cum ea quæ jam nupsit, uno sit viro contenta; nuptura vero quærens per omnem populum cui adhæcat, cum pluribus necesse est fornicetur animo (Lib. De sancta virginitate, cap. 41). Placet

(39) Vide August. lib. I De civitate Dei, cap. 16-20.

(40) Respondit enim Paschasius: « Nunquam inquinatur corpus, nisi de consensu mentis. Si invitam

enim illi hodie unus, cras alter, deinde tertius et quartus, et fortassis plures: et quomodo si talis moritur, meritum obtinebit virginitatis incorruptæ?

96. Utrum autem virgines illæ, quæ vi opprimuntur post virginitatis votum, nec aliquando consentiunt corruptioni; vel illæ etiam, quæ ante votum aliquando ad nuptias aspiraverunt firma mente, licet postea pœnitentia ductæ voto castitatis se constrinxerint; sive etiam illæ, quæ post votum aliquando sola voluntate a voto continentis resilierunt, sed rursus ad voti constantiam redierunt et usque in finem perseveraverunt: utrum, inquam, tales virgines sint præmio coronandæ, fateor me ex auctoritate nescire. Et hoc magis peritiorum hominum, vel certe divino potius arbitrio sentio relinquendum. Dico autem magis opinando quam definiendo de primis, quæ vim patiuntur; si nunquam suæ corruptioni, nec voluntate, nec delectatione consentiunt beato virginali præmio non esse spoliandas (39), quod ex verbis Lucæ (si tamen authentica videantur) videtur posse comprobari (40). Si etiam per violentiam, et non a consentientibus, castitas virginalis amittitur, spero quod talis amissio castitatis ipsis amittentibus cedat in bonum: quia forte permisit eas benignus Jesus tali bono spoliari, quod præcivit ipsas non bene usuras. Utile enim esset aliquam, quæ propter virginitatis meritum deberet superbire (41), perdere virginitatem, et per hoc consequi humilitatis virtutem.

97. Cavenda sunt autem virginibus summo studio loca et tempora corruptoribus opportuna, ne, si suæ corruptioni per insipientiam suam occasionem præbuerint, ipsæ sibi merito nocuisse videantur, et sua corona priventur. Si enim Bethsabæe non seimpudice sive incaute lavisset in solario, et Susanna in pomario, ubi videri poterant aliquo modo; nequaquam illa adulterium, nec ista mortis periculum incidisset. Cautæ sint virgines, sicut sunt castæ. Fenestras oculorum et aurium suarum discant observare, vultus abscondere, ne vel sibi, videndo vel audiendo quod forte non expedit, mortem asciscant: ne dum ab aliis incautæ videntur et audiuntur, ipsos, quamvis ignoranter, occidant. Quod sæpe contigisse cognovimus, illo suggerente et insidiente, de quo scriptum est: *Sedet in insidiis cum divitibus in occultis, ut interficiat innocentem* (Psal. X, 8). De aliis vero, quæ vel aliquando ante votum, vel post sola voluntate lapsæ sunt; mihi videtur, sine præiudicio cujuslibet melioris sententiæ, quod virginitatis coronam non amittant, si tamen citius ad votum redierunt, et in eo fideliter permanerunt; sed tamen coronæ meritum puto aliquantulum imminuendum secundum mutationem voluntatis, ut si qua longo tempore, vel firma voluntate perstitit in voluntate frangendi votum virginitatis, tanto

me violari feceris, castitas mihi duplicabitur ad coronam. » Apud Sur. 13 Decemb.

(41) Vide August. lib. I De civitate Dei, cap. 28.

minus habeat meriti in corona. Integram vero omnino coronam æstimo possessuras, quæ a primis annis suis virginitatem sponso suo Domino Jesu vivere et conservare studuerunt.

CAPUT XXIX.

Quod flos lilii inclinatus ad terram doceat humilitatem.

98. Nec prætereundum, quod ipse flos lilii tam altus, tam candidus, tam jucundus, semper reclinator 467 ad terram. Quid nobis per hoc aliud quam humilitas commendatur? Caput enim inclinare ad terram, est mentem nostram ad generationem terrenam et fragilitatem de terra contractam inflectere, ne de nobis aliquid præsumere omnino audeamus, dum nos lutum et cinerem esse consideramus. Nulli autem hæc virtus tam necessaria est, quam virginibus, ne in profundum superbiæ incidant dum suorum considerant excellentiam meritum. Virgines enim Christi etiam adhuc in terra viventes, Angelorum ducunt vitam, cum tales sint, quales dixit Dominus homines futuros post resurrectionem: quia tunc *neque nubent, neque nubentur; sed erunt similes Angelis Dei in cælo* (Matth. XXII, 30). Non expectant autem virgines Christi solummodo incorruptionem resurrectionis, sed in præsentem etiam vivunt incorruptæ, vitam sine dubio angelicam æmulantes. Ne igitur e tam sublimi gradu, quem non ex præcepto cuiusquam, sed propria voluntate viriliter ascenderunt, viliter, per superbiam decendant; inclinentur ad terram, sicut flos lilii: recordentur quoniam pulvis sunt, et quod dies earum sicut fenum: et nondum æstiment se ad immortalitatis beatitudinem resurrexisse, sed adhuc illo carneo pariete circumdatas, qui inter ipsos dividit et dilectum Jesum. Caveant illum astutum serpentem multipliciter insidiantem, ne seducat eas ad præsumendum aliquid de se: quatenus existiment bonum quod habent, non habere se a Deo, sed a propria virtute; vel credant sibi pro meritis suis traditum; vel propter hoc quod a Deo acceperunt, singulariter credant se meliores aliis, vel ut putent se habere, quod non habent. Hæc sunt quatuor species jaectantiæ, quibus ille nequissimus serpens etiam non raro bonos decipit.

99. Et prima quidem specie decepti, qui non putant quod habent a Deo accepisse, incidunt, quod nullum est majus, crimen ingratitude. Quid enim pejus, quam non recognoscere Deum esse largitorem omnis boni? Quod qui non agnoscat, quomodo grates deferet ei, a quo nihil se æstimet accepisse? Et certe non pauci tales sunt, quos ex ipsorum verbis potes agnoscere. Quid enim dicunt? Quare, inquit, non servasti castitatem tuam? quare non habes humilitatis et patientiæ virtutem? quare non habes orationis devotionem, et fluentia lacrymarum? Quid putas eos cogitare qui hoc dicunt, nisi quod ipsi hoc habeant a se, et qualibet a se hoc possit habere? Non ita cogita tu, o virgo Christi, sed scito te a te ipso nihil habere, nisi peccata: cætera

vero bona, gratiæ sponsi tui sunt. Gratulare ergo, id est, lætare simul et gratias age ei, a quo habes esse, et bene esse: et tanto magis dilige dilectum tuum, quanto pluribus et majoribus bonis suis suam erga te comprobat dilectionem. Imo et ipsa dona virtutum plus dilige, diligentiusque conserva, quia hoc a tam dilecto et tam diligendo accipere meruisti, quam si propriis viribus hoc obtineres. In retinendo datum diligenter, dantis dilecti sponsi tu dilectionem ostende; quia non debet dure vilia munera dator tam pretiosus.

100. Secundi vero, qui credunt se quidem accepisse, quod non habent, a Deo, sed tamen propter merita sua; volunt benignum Dominum Jesum sua gratia spoliare. Cur propter merita tua accepisse te putas virtutem? Dic mihi: Quis dedit tibi posse mereri? *Quid enim habes quod non accepisti? Quid gloriaris, quasi non acceperis?* (I Cor. IV, 7). Et tamen, si vis scire quomodo acceperis, audi eundem apostolum: *Gratia, inquit, Dei salvi facti sumus*. Quod autem salvamur secundum opera nostra, non ex justificationibus nostris salvamur; sed gratia datur pro gratia. Gratia enim Dei sumus in quod sumus, sive in habendis virtutibus, sive in cœlestibus obtinendis.

101. Tertii vero, qui ex spirituali dono putant se aliis meliores, aliosque contemnunt tanquam viliores se, peste illius Pharisæi premuntur, qui etiam, cum acceptis virtutibus gratias ageret, peccavit, quia Publicanum contempsit (Luc. XVIII, 11). Sed, quia plurimi hac peste laborant, tentemus adjuvante Domino his aliquod medicamentum adhibere. Considerandum puto. Is aliqua virtute spirituali caret: forsitan habet aliam similem isti, vel majorem hac, Ideo dicit Hieronymus: « Præclara est virginitas et pudicitia 468 virtus, si modo non aliis macularum lapsibus infirmatur. » Nam tanto majori studio placendi opus est, quanto est major ille cui placendum est. Si enim virgo es, adhuc dubium tibi est ad quem gradum dignitatis virginalis ascenderis. Non enim ejusdem meriti sunt omnes virgines. Quis enim sanctorum virorum similis in castitate et laude Joanni venit æquandus? Quæ virginum feminarum usque ad altitudinem dignitatis Mariæ Virginis altissimæ pervenit? Non ergo exaltes super quemquam, cujus mentem ignoras, ne sub omnibus cadas. Item, si tu forte dignitate virginitatis locum tenes infimum; quomodo audebis te comparare ei, qui in humilitate vel charitate, vel obedientia forte juxta summum gradum ascendit? Quid, si ille, cui te audes præferre, ad tantam perfectionem pervenit, ut non dubitet, imo, Deo teste, cui conscientia ipsius nota est, tota mente flagret calicem passionis pro Domino exhaurire? Sed hic fortassis dicis, quia et tua conscientia testante, paratus sis ad tolerandum passionem. Ad quod respondemus, quod non sit quisquam, qui hujus virtutis constantiam in se veraciter possit agnoscere, nisi re ipsa atque experientia doctrice didicerit. Quantos enim